

O. EISSFELDT: Das Lied Moses Deut. 32:1—13. und das Lehrgedicht A saphs Psalm 78 sam teiner Analy seder Um gebung des Mose Liedes. (Akademie-Verlag, Berlin 1958. — 54 lap.)

Eissfeldt Ottónak, a nagynevű német teológiai professzornak, budapesti teológiai akadémiánk tiszteletbeli doktorának két előadását tartalmazza ez a könyv, az előadások a lipcsei szász tudományos akadémián hangzottak el. Két, egymástól elég messze eső ószövetségi éneket vizsgál párhuzamosan, egyik a Deut. 32-ben, lévő „Mózes éneke“, másik a 78. zsoltár: „Ászár tanító költeménye“. A két ének egymás mellé állítására az ad okot és alapot, hogy szembetűnő formai és tartalmi hasonlóságokat láthatunk bennük. Feltételezhető, hogy talán azonos történeti háttér húzódik mögöttük. *Eissfeldt* ezt a háttérrel keresi és ebből akarja meghatározni az énekek keletkezésének helyét és korát.

Tanulmányában adja először is a két ének önálló fordítását. Néhány változtatása a textuskritikailag nehéz helyeken igyekszik érthetőbbé tenni a szöveget. Legfigyelemreméltóbb ezek közül a Deut. 32:43 javítása, amelyet a Holt-tengeri (qumráni) kéziratok között talált töredék alapján eszközölt. E szerint a szóban levő vers fordítása (magyarul így hangzik:

„Magasztaljátok, ti egek az Urat
boruljanak le előtte mind az istenfiak!
Mert szolgálának a vérét megtorolja,
bosszúval fizet szorongatóinak.
Gyűlölőin bosszút áll,
de engesztelést szerez népe földjének.”

Ez a szövegjavítás főleg azért nevezetes, mert a mi Bibliánkból hiányzó sorokat idézi (a LXX alapján) Róm. 15:10 és Zsid. 1:6.

Az irodalmi kritika mind a két éneket késői korból származtatta. A Mózes énekénél a keletkezés attól függött, hogy kiket értettek az Izráelt zaklató idegen nép alatt. Gondoltak az arámokra, asszírookra, babiloniakra, samaritánusokra s e szerint állapították meg a Kr. e. 9. sz.-tól az 5. sz.-ig különféle dátumokat. Ezzel szemben *Eissfeldt* bátorságot vesz ahhoz, hogy a Mózes énekét a bírák (Sámuel) korából, a 78. zsoltárt pedig a Dávid (vagy Salamon) idejéből származtassa s utóbbinál megengedhetőnek tartja, hogy elfogadjuk a feliratban lévő hagyományt s a Dávid kortársának, Ászárnak a szerzőségét. — Ehhez a megállapításhoz pedig úgy jut el, hogy a Deut. 32-ben szereplő „nem nép“-et a filiszteusokkal azonosítja s gondol az 1070 körül zajlott filiszteus-háborúra, melynek áldozatául esett a silói templom és a szövetség ládája is. (V. ö. I. Sám. 4.) Az ének épp ezen a réven kerül közeli kapcsolatba a 78. zsoltárral, melynek 60—64. verse ugyanezzel a történeti eseménnyel foglalkozik. A Mózes éneke efraimita területről, a 78. zsoltár Judából származhatott.

A második előadás részben az elsőhöz kapcsolódik s a Deut. 31:9— 32:47 elemzésével foglalkozik. Megállapítja, hogy ez a keret-elbeszélés eredetileg a Mózes énekét vette körül s csak későbbben szövődött bele a törvénynek szinte kizárólagos hangsúlyozása.

Mindezek közben *Eissfeldt* nevezetes bírálatot gyakorol a régebbi kritikusok fölött. Tanulságosan állapítja meg, hogy míg Wellhausen és követői helyesen értékelték nagyra a próféták szerepét az Ószövetség vallásával kapcsolatban, addig ugyanők túlzásba is estek, amikor minden olyan írást, amelyen prófétai szellem érzett, a 8. sz. utáni időre kelteztek. Az igazság az, hogy a próféták is régebbi hagyományok alapján álltak s a prófétai szellem megléte és uralkodó hatása Mózesről fogva érezhető. *Eissfeldt* hasonlata szerint a próféták és Mózes „úgy viszonylanak egymáshoz, mint pl. Luther Pál apostolhoz.” — Abból pedig, hogy a 78. zsoltár a Pentateuchosban is meglévő történeti

vonalon halad végig, nem következik feltétlenül a kanonikus Pentateuchosnak, hanem csak a történelmi eseményeknek az ismerete.

Eissfeldt jelen könyvének egyik nagy értéke épp abban áll, hogy ő (a Wellhausenék által uralomra juttatott analízáló irány modern képviselője) józan és komoly kritikát gyakorol a régebbi kritika merev sémái fölött s kész elfogadni azt, hogy az Ószövetség vallási és irodalmi értékeinek egy jelentős része az íróprófétaságot megelőző századokban már megtalálható. — Másik nagy értéke a könyvnek, hogy értékes bepillantást nyerhetünk az ószövetségi kutatás műhelyébe, ahol Eissfeldt professzor sok évtizedes gyakorlattal, logikus okfejtései mutatja be, hogy egy ilyen részletkérdésben hogyan lehet eljutni egy-egy bibliai fejezet létrejöttének a megértéséhez.

Dr. Tóth Kálmán